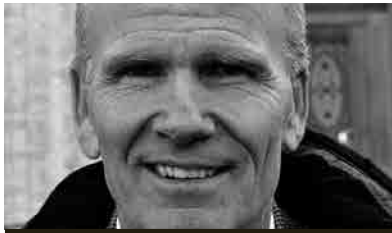

Ikke akkurat småpenger. Øysten Steiro Sr. om Terje Rød-L

På privaten

Øysten Steiro Sr.

MED ANDRE ORD

Utenlandske diplomater omtaler Norge som *verdens største NGO*. De lo av visjonen til Jagland, Bondevik og Stoltenberg om Norge som humanitær stormakt og fredsmekler. De gremtes over Nobelkomiteen som ga Fredsprisen til den amerikanske presidenten som har bombet desidert mest siden Vietnamkrigen. Og de ler oppgitt av Erna Solberg og Ine Eriksen Søreide som fortsetter i det samme sporet og som har «kjøpt» Norge plass som observatør i FNs sikkerhetsråd. Den såkalte «engasjementspolitikk» de siste tretti årene har kostet norske skattebetalere vanvittig beløp. Resultatene har vært særdeles magre bortsett fra et inflatert selvbylde i det snevre hjemlige utenrikspolitiske miljøet i Oslo.

Høyest ler antakelig korrupte afrikanske statsledere i deres Gulfstream-jetfly betalt av norske skattebetalere. Flere av våre ledende rikspolitikere, som har kunnet skaffet seg lukrative internasjonale retrettstillinger ved å være sjenerøse på skattebetalernes vegne, er nok heller ikke direkte misfornøyde. Det samme gjelder deler av det øverste embetsverket i Utenriksdepartementet og ved Statsministerens kontor samt direktørene i de mange bistands- og fredsorganisasjonene som har vokst frem som paddehatter. De har kunnet bygge karrierer, og i noen tilfeller betydelige personlige formuer gjennom deres posisjon som internasjonale distributører av våre felles skattepenger.

Beløpene er enorme. 40 milliarder over bistandsbudsjettet bare inneværende år. Og penger gir som kjent innflytelse. Der det er store statlige beløp i omløp, er det også tilgang til både røde løpere, privilegier og sugerør.

Ekteparet Terje Rød-Larsen og Mona Juul har med partiboka og partinettverket i ryggen åpenbart visst å innrette seg. De kritikkverdige økonomiske disposisjo-

FAKTA

Terje Rød-Larsen-saken:

■ Denne høsten har Dagens Næringsliv avslørt en rekke koplinger mellom den norske toppdiplomaten Terje Rød-Larsen og den avdøde finansmannen og overgriperen Jeffrey Epstein. Avsløringene har fått Rød-Larsen til å trekke seg som leder i tankesmien International Peace Institute.

■ I denne teksten setter Øystein Steiro Sr. saken i sammenheng med pengebruk og tette nettverk i den norske utenrikstjenesten generelt.

Forfatteren:

■ Øystein Steiro Sr. har bakgrunn fra Utenrikstjenesten og lederstillinger i ulike internasjonalt rettede virksomheter. Han var stasjonert i både Storbritannia og Iran under krigen mellom Irak og Iran og deltok som norsk representant på ekspertnivå i EØS-forhandlingene.

■ Steiro har vært sikkerhetspolitisk rådgiver for Europaprogrammet og Norsk Institutt for Strategiske Studier.

nene til ekteparet former et lite flatterende mønster, uten at det synes å ha hemmet deres imponerende internasjonale karrierer i nevneverdig grad. Det gir grunn til både undring og bekymring. Det blottlegger betenkelige sider ved måten norsk utenrikspolitikk i dag utøves, mer som en privat NGO for å ivareta grupperes særinteresser enn som Statens

«Vi trenger å få vite hva fellesmidlene egentlig er blitt brukt til»

utøvelse av nasjonale fellesinteresser overfor det internasjonale samfunn. Og det stiller grunnleggende spørsmål med hvordan skattebetalernes penger forvaltes.

Privatiseringen av utenrikspolitikken begynte tidlig på 1980-tallet og hadde sitt utspring i et lite miljø med sentrum i Arbeiderpartiet, fagbevegelsen og de samfunnsfaglige forskningsmiljøene knyttet til Maktutredningen og Levekårsundersøkelsen. Målet til initiativtakerne var å erstatte parti- og medlemsstyrte organisasjoner med private toppstyrte foreninger ledet av dem selv. *Politisk Forum* i Oslo *Arbeider-samfund* var et eksempel, og Fagbevegelsens Forskningsorganisasjon (FAFO), etter modell av

Per Kleppes «tenkeloft» i Arbeiderpartiet og LO under Bratteli, ble særlig sentral. Høsten 1984 ville LO gjennom Fafo, under Gudmund Hernes' ledelse, prøve seg på arbeidsgiversiden. Sammen med Shell og teknologi-bedriften Bird etablerte de fiskeforedlingsbedriften Fideco for å skape arbeidsplasser i Finnmark. Det hele endte i 1992 med en dundrende konkurrs som kostet skattebetalerne 80 millioner kroner og flere lokale fiskere millionbeløp. Terje Rød-Larsen som hadde vært markedsdirektør i Fideco kunne derimot innkassere en opsjonsgevinst på 600.000 kroner, innløst like før konkurrsen, etter sigende for at Shell skulle skaffe seg *goodwill* i sosialdemokratiet og unngå at deres engasjement i apartheidregimet i Sør-Afrika skulle legge begrensninger for selskapets virksomhet på norsk sokkel.

Fideco-fiaskoen satt imidlertid ingen stopper for Fafos ambisjoner. Gudmund Hernes tok Levekårsundersøkelsen til Øst-Europa, og Terje Rød-Larsen tok den til Gaza og Vestbredden for å kartlegge palestinerne levekår. Rød-Larsen skaffet seg finansiering gjennom UD med støtte fra statssekretær Knut Vollebæk, til tross for at embetsverket frarådet prosjektet fordi det «ikke nådde opp målt etter bistandsfaglige kriterier». Prosjektet fikk tilført ytterligere UD-midler året etter, denne gang med Jan Egeland som statssekre-

tær. På nytt var Fafos prosjekt allerede innvilget av politisk ledelse før søknaden gikk til faglig behandling i embetsverket.

Siden vet vi alle hvordan det gikk. Oslo-prosessen, som i realiteten ble startet opp som et privat initiativ uten forankring verken i storting eller embetsverk, ga Mona Juul en kometkarriere i UD og Terje-Rød Larsen et liv på røde løpere i FN, men ingen fred i Midtøsten.

Mindre kjent er kritikken av Oslo-prosessen, i alle fall her i Norge. Og advarslene kom tidlig. Flere forhandlingsløp var allerede godt i gang da Rød-Larsen & Co. startet sitt mer eller mindre improviserte frilansløp. Disse var basert på profesjonelt diplomati og robuste fagmiljø

med omfattende kjennskap til lokal kultur, regionens geopolitikk og militærstrategiske forhold. Galehuset av teppe-selgere og kamelhandlere som Peer Gynt fant i Alexandria eksisterte fortsatt. Advarslene om at nordmennene burde utvise varsomhet og at det ikke nødvendigvis ble fred ved å drysse penger over partene, prelet av entusiastiske norske politikere og politisk plasserte embetsmenn som vann på gåsa. Det de norske forhandlerne manglet av kompetanse tok de igjen ved å drysse penger over partene som flokket seg om dem som fluer rundt en kamellort. Det ble skapt pengestrømmer de færreste nordmenn kjenner til.

Det som til å begynne med var et «Ap-privilegium» ble etter hvert en kilde til internasjonal suksess for politikere og embetsmenn fra flere parti, først og fremst fra Arbeiderpartiet og siden fra Høyre, men også fra KrF og SV. Mens våre naboland etter Den kalde krigen sikret seg nye posisjoner industrielt, handelsmessig og sikkerhetspolitisk først og fremst ut ifra realpolitiske prioriteringer, søkte Norge rollen som ledende bistandsyter, menneskerettighetsforkjemper og fredsmekler. Mens de andre nordiske land valgte å ivareta og befeste sine interesser i nærområdet, vendte UD i stedet blikket mot fjernere himmelstrøk og en form for global filantropi. Snart hadde enhver statsminister og utenriksministre med respekt for seg selv sitt eget «fredsprosjekt», en NGO ute eller hjemme eller et sentralt verv i en FN-komité. Det har ikke manglet på oljepenger som har kunnet kjøpe innpass hvor enn det skulle være.

Med så mye penger i omløp følger det naturlig nok spørsmål knyttet til habilitet, pengebruk og sikkerhet. Det er bare ett eksempel, men det spesielle med skattesaken som fulgte i 1996 da Rød-Larsen ble kalt hjem fra Visegeneralsekretærstillingen i FN for å stå for planleggingen av Jaglands 'Norske hus', var ikke at 52 ansatte i Bird ble etterliknet for millionbeløp mens informanten, Terje Rød-Larsen, slapp unna med en bot fra Økokrim på 50.000 kroner for å ha gitt uriktige og ufullstendige opplysninger til skattemyndighetene. Han måtte riktig nok gå av som Planleggingsminister etter den korteste statsrådskarrieren i norsk historie. Det spesielle er at Rød-Larsen uhindret kunne reise tilbake til stillingen som Norges utsendte og Visegeneralsekretær i FN.

arsen-saken og privatiseringen av norsk utenrikspolitikk.

EPSTEIN-GATE OG DIPLOMATIET: Karrieren til Terje Rød-Larsen blottlegger et interessant system i norsk utenrikstjeneste og diplomati, skriver forfatteren.

FOTO: HEIKO JUNGE, NTB

Det samme skjedde bare tre år senere i 1999 da ekteparet fikk en fredspris fra Shimon Peres-senteret på 50.000 dollar hver. De unnlot å rapportere den til UD. Det var selvsagt et grovt brudd på tjenestemannsloven og endte med irrettesettelse og tilbakebetaling for Juul sitt vedkommende, men uten at det fikk ytterligere karrieremessige konsekvenser. I 2000 ble hun utnevnt til statssekretær i Jens Stoltenbergs regjering og året etter sendte Kjell Magne Bondevik og Jan Pettersen henne som ambassadør til Tel Aviv. Rød-Larsen stappet pengene i egen lomme og kunne på nytt dra tilbake til stillingen som Visegeneralsekretær i FN. Siden har det lenge vært relativt stille rundt ekteparet inntil Rød-Larsen måtte gå fra stillingen som leder av IPI i oktober etter å ha nektet å redegjøre for forbindelsene med Jeffrey Epstein som blant annet hadde gitt ham et privat lån på 130.000 dollar. Mona Juul ble utnevnt av Børge Brende til ambassadør i London i 2014 og av Ine Eriksen Søreide til FN-ambassadør i 2019 hvor hun nå skal sitte som Norges representant i Sikkerhetsrådet.

Det interessante i denne sammenheng er ikke å kunne slå fast at Rød-Larsen, som sosialdemokrat og en som i en mannsalder har levd høyt på skattebetalernes regning, fremstår som en grådig person. At Nemesis ofte følger etter Hybris kan den kulørte pressen glede seg over. Rød-Larsen er i godt selskap. Det er flere i den politiske klasse i Norge som har pleiet omgang med Jeffrey Epstein og som foreløpig har sluppet billig unna. Det interessante er at det blottlegger et system uten kontrollmekanismer, i alle fall når det gjelder det politiske og administrative toppsjiktet i Utenrikstjenesten.

At det er mulig å fortsette å representere Norge og norske interesser i den ene internasjonale toppstillingene etter den andre til tross for gjentatte økonomiske misligheter, vil for de fleste fortone seg ganske uforståelig. Og hvordan politisk ledelse i UD kan sende Mona Juul som norsk representant til FNs sikkerhetsråd etter at ektemannen, som hun har stått last og brast med, trolig har kompromittert seg i forhold til Epsteins 'honningkrukkefabrikk', fortøner seg som en gåte? Alle som har vært involvert i slike miljøer, eller som har nærstående som har vært involvert, vil under normale omstendigheter være å betrakte som en åpenbar sikkerhetsrisiko.

Det blottlegger et system karakterisert ved tette nettverk, elitesirkulasjon og personlige hestehandler på tvers av partigransene. At ekspedisjonssjef Geir O. Pedersen, Rød-Larsens tidligere Fafo-kollega og nære venn, satt som ekspedisjonssjef i UD og tildelte midler til IPI mens Rød-Larsen var sjef der, lukter ikke godt. Støttebeløpet fra UD økte fra nesten ingen ting til 116 millioner kroner i perioden 2005–2018 inntil UD fikk kalde føtter på grunn av opprullingene av Rød-Larsens forbindelser med

Epstein. At Rød-Larsen ansatte Pedersens ektefelle i IPI i New York fremstår som en motytelse som ikke gjør saken bedre. At utenriksminister Ine Eriksen Søreide har måtte erklære seg inhabil i saken fordi hun er bestevenninne med Mona Juul sier sitt. Det etterlater et inntrykk uprofesjonalitet, samrøre og en skjødesløs omgang med så vel sikkerhetsinstruksjonen som med skattebetalernes penger.

Hvilke hestehandler og motytelser UD har lovet ulike mer eller mindre korrupte regimer i sør og øst og hva det har kostet for å få deres stemmer til å sikre Norge plassen i Sikkerhetsrådet, vet vi ikke. Hvorfor nettopp Norge ble IPIs hovedsponsor så snart Rød-Larsen ble leder for tenkesmien, kan vi tenke oss til. Hvorfor Norge, antakelig sammen med Saudi-Arabia, har gitt mest penger til IPI ville vært interessant å få vite. Norge har ikke så mye til felles med Saudi-Arabia, bortsett fra oljen. Det er kanskje heller ingen tilfeldighet at Norge og Saudi-Arabia også har vært parhester som de to største bidragsyterne til Clinton Foundation. Jonas Gahr Støre og Børge Brende ga hele 640 millioner kroner inntil Wikileaks og etterforskningen rundt Clintonparets økonomiske disposisjoner stengte UD-kranene i 2018.

Dette er ikke småbeløp. Vi trenger å få vite hva fellesmidlene egentlig er blitt brukt til. Hva har Norge og norske skattebetalere fått igjen for å bruke hundrevis av millioner på Clinton Foundation, IPI og en rekke andre internasjonale tenketanker. Det, og om noen på giversiden i Norge har spist av lasset på veien, er det Riksrevisjonens jobb å klarlegge. Hvilke motytelser Utenriksministeren har lovet for å sanke stemmer til plassen i Sikkerhetsrådet, er det Stortingets jobb å få svar på. Det er ikke bare spørsmål om å verne vårt internasjonale ry og statens formue, men et spørsmål om å gjeninnføre god stats- og forvaltningsskikk og en utenrikspolitikk som først og fremst ivaretar landets interesser og ikke NGOers eller enkeltaktørers særinteresser.

Engasjements-Norge og det humanitærpolitiske kompleks, har statliggjort sivilsamfunnet og druknet floraen av kontingentbaserte, frivillige medlemsorganisasjoner i en flom av offentlige penger. Organisasjonslivets tillitsvalgte og våre politikere er blitt et statens 'parlamentariske personell'. Rent sosiologisk må vi trolig til Midtøsten og det saudiske kongehus for å finne et tilsvarende fenomen. Dette kan vi ikke tillate oss lenger. Bare under koronakrisen det siste året har vi brukt opp en ikke ubetydelig del av oljeformuen, og våre nære som våre fjerne omgivelser preges i dag av for store omveltninger og utfordringer til at vårt diplomati kan overlates til velmenende enkeltpersoner, åpenbare dilettanter eller personer med hovedfokus på karriere og egen lommebok.

Øystein Steiro Sr.